

تحلیل تطبیقی سیاست گذاری های توسعه کشاورزی در دو دهه اخیر در استان گیلان با تأکید بر توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهرستان رودسر)

الهام مشک بید

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تیمور آمار^۱

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

محمدباسط قریشی

استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۲/۲۰

چکیده

پژوهش حاضر در شهرستان رودسر استان گیلان انجام شده است. اقتصاد شهرستان رودسر، بر پایه کشاورزی استوار است. در راستای توسعه کشاورزی در شهرستان رودسر در سال‌های اخیر سیاست‌های متنوعی شامل سیاست‌های بنیادین و حمایتی اتخاذ شده است. از این رو پژوهش حاضر در راستای پاسخ به این سؤال اصلی انجام گرفت که کدام یک از سیاست‌های جهاد کشاورزی با شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی رابطه معنادار دارند. جامعه آماری پژوهش حاضر روستاهای دارای سکنه‌ی شهرستان رودسر است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵، این شهرستان ۳۹۵ روستای دارای سکنه دارد. اندازه نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۱۹۵ روستا برآورد گردید. در ادامه براساس اطلاعات روستاها، دهستان‌های شهرستان رودسر از لحاظ برخورداری از سیاست‌های جهاد کشاورزی و شاخص‌های توسعه پایدار اقتصادی با استفاده از مدل‌های تاپسیس و آنتروپی شانون سطح‌بندی شدند. در پایان نیز رابطه متغیرهای مستقل و وابسته با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون ارزیابی شد. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در بررسی دو متغیر اصلی پژوهش نشان داد که میزان توسعه پایدار اقتصادی در محدوده مورد مطالعه در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۹ با سیاست‌های کشاورزی رابطه معنادار دارد. در این رابطه شدت همبستگی برابر با ۰/۷۷۲ گزارش شده است.

واژگان کلیدی: توسعه کشاورزی، توسعه اقتصادی، توسعه روستایی، توسعه پایدار، رودسر.

مقدمه

روستاها یکی از مهم‌ترین عناصر ساختار اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و نهادی سکونتگاه‌های انسانی کشور به شمار می‌روند که توجه به توسعه آن‌ها بسیار اساسی است (Sharbatiyan et al, 2015: 141). در واقع حوزه‌های روستایی به‌عنوان قاعده نظام و فعالیت ملی نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می‌کنند (Mosayyebi et al, 2018: 180). این در حالی است که توسعه روستایی در چند دهه اخیر با چالش‌های فراوانی مواجه بوده و روند نزولی در توسعه را طی می‌کند. (Chigbu, 2012: 212). باید توجه داشت با روند نزولی وضعیت اقتصاد روستا، جابجایی و مهاجرت‌های گسترده روستاییان به شهرها، گسترش فقر و بیکاری، عدم امنیت غذایی و قرار گرفتن عمده جمعیت در حاشیه، برنامه‌ریزی در جهت دستیابی به توسعه پایدار روستایی لازم و ضروری است (Akbarian & Shaykh-Baygloo, 2015: 37). در این چارچوب توسعه پایدار اقتصاد روستایی می‌تواند بسیاری از مسائل و مشکلات پیش روی روستاها را کاهش داده و حتی توسعه اجتماعی و کاهش فقر و مهاجرت‌ها را نیز به دنبال خواهد داشت (Rasul, 2016: 22). در واقع توسعه روستایی بر مشارکت روستاییان استوار بوده و هدف اصلی آن بهبود زندگی مردمان روستایی در یک روند پایدار است (Nasiri et al, 2019: 225).

بسیاری از برنامه‌ریزان حوزه جغرافیای روستایی معتقدند که بهترین و جامع‌ترین راهکار برای توسعه و آبادانی روستا، توسعه و گسترش بخش کشاورزی است (Aseadi khoob, 2013: 4). اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی هر کشور بیانگر این واقعیت است که کشاورزی به‌عنوان اولین بخش اقتصاد و عرضه‌کننده عوامل اساسی زندگی بشر و بخش‌های دیگر اقتصاد است (Karim et al, 2014: 128). به تعبیر دیگر می‌توان کشاورزی را محور توسعه در مناطق روستایی عنوان کرد و کشاورزی بخشی است که جهت تولیدات در بخش‌های وابسته، دارای توان‌های افزایشی غیرقابل مقایسه با بخش‌های اقتصادی دیگر است و توسعه سایر بخش‌ها به آن وابسته است (Nasiri et al, 2017: 183). در واقع رشد جمعیت و نیاز روزافزون انسان به غذا موجب افزایش تقاضا برای محصولات کشاورزی شده است (Amirzaeh et al, 2019: 662).

بررسی توانمندی‌ها و پتانسیل‌های موجود در کشاورزی کشور ایران نشان می‌دهد که این بخش از ظرفیت‌های قابل توجهی برخوردار است و در صورت فعالیت مفید این بخش، زمینه فعالیت و پیشرفت سایر بخش‌ها فراهم و کشور به‌سوی توسعه سوق می‌یابد (Hoseini et al, 2012: 517). پژوهش حاضر در شهرستان رودسر استان گیلان انجام شده است. اقتصاد شهرستان رودسر، به علت قرار گرفتن در کنار دریا و زمین‌های مناسب بیشتر بر پایه کشاورزی و ماهیگیری استوار است. شهرستان رودسر با توجه به تنوع تولیدات کشاورزی، تنوع خاک و آب و هوا، از بهترین نقاط کشاورزی استان محسوب می‌شود. در راستای توسعه کشاورزی و همچنین توسعه پایدار روستاهای شهرستان رودسر در سال‌های اخیر توسط جهاد کشاورزی سیاست‌های متنوعی شامل سیاست‌های بنیادین و حمایتی انجام شده است. از این رو پژوهش حاضر در راستای پاسخ به این سؤال اصلی انجام می‌شود که کدام یک از سیاست‌های جهاد کشاورزی به‌عنوان متغیرهای مستقل با شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی شهرستان رودسر رابطه معنادار دارند. در واقع هدف اصلی بررسی رابطه سیاست‌های توسعه کشاورزی با توسعه پایدار اقتصاد روستایی شهرستان رودسر است.

این پژوهش در راستای تبیین نقش سیاست‌گذاری‌های توسعه کشاورزی در بهبود شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی در شهرستان رودسر انجام شده است. در رابطه با سیاست‌های توسعه کشاورزی می‌توان به دو گروه سیاست‌های بنیادین و حمایتی اشاره کرد. در توضیح این سیاست‌ها باید گفت که اتخاذ سیاست‌های مناسب روی بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی می‌تواند اثرگذار باشد. در واقع تعیین سیاست‌های مناسب و اثرگذار بنیادین و حمایتی در بخش کشاورزی، می‌تواند منجر به افزایش توان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان این بخش در تولید و مصرف محصولات کشاورزی گردد و بدین ترتیب

می‌تواند بر بهره‌وری بخش کشاورزی تأثیرات مثبتی را بر جای گذارد. در نهایت توسعه پایدار اقتصادی را برای روستاها منجر خواهد شد. یکی از مهم‌ترین ابعاد توسعه روستایی بعد اقتصادی آن است. بنابراین توسعه پایدار اقتصادی در روستاها به‌عنوان متغیر وابسته پژوهش انتخاب شده‌است. اقتصاد روستایی شاخه‌ای از اقتصاد است که با اقتصاد کشاورزی وابستگی متقابل دارد و در کلیت، جزئی از اقتصاد ملی است (Mohammadi et al, 2018: 325). در راستای ارزیابی پایداری اقتصاد روستاها در این پژوهش سه شاخص اصلی شامل اشتغال، درآمد و تولید انتخاب شده‌است. اشتغال یکی از چالش‌های اساسی در توسعه اقتصادی و پایدار روستاها است. با افزایش اشتغال توان اقتصادی روستائیان افزایش یافته و در نتیجه مهاجرت‌ها کاهش خواهد یافت. شاخص درآمد نیز با اشتغال ارتباط مستقیم دارد. با بهبود وضعیت شغلی، درآمد جامعه روستایی افزایش یافته و در ادامه اختلافات بین جوامع شهری و روستایی کاهش خواهد یافت. شاخص سوم در ارزیابی اقتصاد پایدار روستایی، تولید است. در این زمینه می‌توان گفت که اتخاذ سیاست‌های مناسب کشاورزی در افزایش تولید و همچنین بهبود اشتغال و درآمد روستائیان مؤثر است.

روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است. در بخش توصیفی، وضعیت روستاهای نمونه براساس شاخص‌های مستقل و وابسته از طریق تکمیل پرسشنامه در هر روستا، بررسی شده (جدول ۱) و سپس وضعیت نهایی هر دهستان براساس نمره میانگین روستاهای نمونه، توصیف و از طریق مدل تاپسیس رتبه‌بندی دهستان‌ها از لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار اقتصادی و برخورداری از سیاست‌های توسعه کشاورزی انجام می‌شود. در بخش تحلیل یافته‌های پژوهش، با استفاده از آزمون‌های آماری رابطه متغیرهای مستقل (سیاست‌های توسعه کشاورزی) و وابسته (شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی) پژوهش تحلیل می‌شود.

جدول ۱: معیارها و شاخص‌های مورد مطالعه در پژوهش

سیاست‌گذاری توسعه کشاورزی (متغیرهای مستقل)		توسعه پایدار اقتصادی (متغیرهای وابسته)	
اقدامات مرتبط	سیاست	شاخص	معیار
توزیع نهاده‌های کشاورزی و آزادسازی قیمت نهاده‌ها مبارزه بیولوژیک قیمت‌گذاری بازاریابی آموزش و ترویج	حمایتی	افزایش بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی	اشتغال
		افزایش نسبت نیروی کار جوان کشاورز	
		کاهش خروج جوانان جوای کار از روستا	
		افزایش تنوع فرصت‌های شغلی	
		افزایش میزان رضایت شغلی روستائیان	
		افزایش تمایل افراد به فعالیت در بخش کشاورزی	
		افزایش نرخ اشتغال زنان	درآمد
		افزایش نرخ اشتغال مردان	
		افزایش سطح متوسط درآمد خانوار	
		افزایش درآمد حاصل از فعالیت‌های زراعی	
		افزایش درآمد حاصل از فعالیت‌های باغی	
		سهم درآمد از کشت دوم	
یکپارچه‌سازی اراضی روستا مکانیزاسیون کشاورزی	بنیادین	افزایش رضایت از درآمد سالانه	تولید
		افزایش ثبات درآمد روستائیان	
		افزایش سرانه سطح زیر کشت	
		افزایش تعداد بهره‌بردار کشاورزی	

سیاست‌گذاری توسعه کشاورزی (متغیرهای مستقل)	توسعه پایدار اقتصادی (متغیرهای وابسته)
مدیریت منابع آب کشاورزی	افزایش عملکرد در هکتار محصولات زراعی افزایش عملکرد در هکتار محصولات باغی کاهش ضایعات محصولات کشاورزی افزایش تنوع محصولات کشاورزی کاهش هزینه‌های تولید

Source: (Research findings, 2019)

جامعه آماری پژوهش حاضر روستاهای دارای سکنه‌ی شهرستان رودسر است. مطابق با آخرین آمار جمعیتی استان گیلان در سال ۱۳۹۵، شهرستان رودسر دارای ۳۹۵ روستای دارای سکنه است. بنابراین اندازه نمونه با استفاده از فرمول کوکران و در سطح خطای ۵ درصد برابر با ۱۹۵ روستا خواهد بود. این اندازه نمونه براساس سهم نسبی روستاهای هر دهستان توزیع شده است. (جدول ۲).

جدول ۲: تقسیمات سیاسی و تعیین اندازه نمونه آماری پژوهش

نام بخش	نام شهر	نام دهستان	تعداد آبادی	سهم نسبی (درصد)	تعداد روستاهای نمونه
چابکسر	چابکسر	اوشیان	۳۲	۸/۱۰	۱۶
		سیاهکلرود	۱۸	۴/۵۶	۹
		اشکورعلیا و سیارستاق بیلاقی	۵۳	۱۳/۴۲	۲۶
رحیم‌آباد	رحیم - آباد	اشکورسغلی	۴۶	۱۱/۶۵	۲۳
		رحیم‌آباد	۵۲	۱۳/۱۶	۲۶
		شوییل	۵۰	۱۲/۶۶	۲۵
کلاچای	کلاچای	بی‌بالان	۲۸	۷/۰۹	۱۴
	واجارگاه	ماچیان	۴۳	۱۰/۸۹	۲۱
مرکزی	رودسر	چینی‌جان	۱۹	۴/۸۱	۹
		رضامحله	۵۴	۱۳/۶۷	۲۷
		جمع	۳۹۵	۱۰۰	۱۹۵

Source: (Research findings, 2019)

مبانی نظری

سیاست‌های توسعه کشاورزی

پدیده کشاورزی، نتیجه تأثیر متقابل شرایط اکولوژیکی و اجتماعی - اقتصادی می باشد (Abdolazade et al, 2012: 100). توجه به توسعه و پیشرفت مناطق روستایی از جمله مسائلی است که در تمامی دولت‌ها به آن توجه ویژه‌ای شده است. در برخی از جوامع توسعه اقتصاد روستا به خصوص روستاهایی که کارکرد کشاورزی دارند، سازنده اقتصاد شهر بوده است (Fozuni et al, 2017: 26). توسعه کشاورزی و روستایی در دوره‌های متفاوت متأثر از ایدئولوژی‌های اساسی توسعه در دنیا بوده است. دبویس توسعه کشاورزی را در گرو مدیریت متعادل پنج نوع سرمایه مالی، انسانی، فیزیکی، اجتماعی و طبیعی می‌داند. فلورا نیز این پنج سرمایه را تأیید می‌کند و اعتقاد دارد سرمایه انسانی، سرمایه مالی و فیزیکی را کارآتر می‌نماید (Saboori, 2014: 218-219).

برای تحقق توسعه پایدار روستایی و کشاورزی اتخاذ سیاست‌های مناسب به‌عنوان یکی از عوامل بسیار مهم قلمداد شده‌است (Moridsadat et al, 2018: 45). در سال‌های اخیر سیاست‌های مختلفی برای توسعه کشاورزی در روستاها اتخاذ شده‌است. این سیاست‌ها را می‌توان در دو گروه اصلی بنیادین و حمایتی عنوان کرد.

سیاست‌های بنیادین شامل یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی، مکانیزاسیون کشاورزی و مدیریت منابع آب کشاورزی می‌شود. یکی از عواملی که به نظر می‌رسد به‌صورت ریشه‌ای به‌عنوان یک چالش مطرح باشد، بحث پراکندگی و خرد بودن اراضی کشاورزی است. برای این منظور سیاست یکپارچه‌سازی اراضی می‌تواند مؤثر باشد. از مزیت‌هایی که یکپارچه‌سازی اراضی از دیدگاه اقتصادی دارد، می‌توان به مواردی همچون صرفه‌جویی در زمینه‌های آب، زمین و نهاده‌های تولیدی، توسعه راه‌های ارتباطی، الگوی مناسب کشت، کاهش هزینه‌ها و افزایش درآمد اشاره کرد (Ghaffari et al, 2016: 38). اما علیرغم اهمیت موضوع، همچنان اکثر زمین‌های مزرعی قطعه‌قطعه بوده و از نظر بهره‌وری بسیار پایین می‌باشند. یکی دیگر از سیاست‌های بنیادین، مدیریت آب کشاورزی است. در این زمینه در گزارش فائو در سال ۲۰۰۹ آمده است که، مدیریت آب، ارزش گذاری آب و کیفیت آب، اصول اساسی برای دستیابی به توسعه کشاورزی و کشاورزی پایدار است. این در حالی است که بسیاری از مناطق کشور ایران در سال‌های اخیر با کمبود آب مواجه بوده‌اند. بنابراین مدیریت بهینه و نظارت مستمر بر استفاده از آب در زمین‌های کشاورزی ضرورت توسعه پایدار کشاورزی است (Taherabadi, 2016: 59). سومین سیاست بنیادین، مکانیزاسیون کشاورزی است. مکانیزاسیون کشاورزی به‌عنوان یک رویکرد اساسی در تولید محصولات کشاورزی مطرح است و اهدافی نظیر انجام به‌موقع عملیات کشاورزی، کاهش هزینه‌های تولید، کاهش سختی کار، مدیریت مصرف نهاده‌های کشاورزی، ایجاد جذابیت در فعالیت‌های کشاورزی، ارتقاء کمی و کیفی تولید و اصولاً موجبات اقتصادی نمودن تولید انبوه محصولات کشاورزی را فراهم می‌سازد (Abbasi et al, 2014: 345). به‌عبارت‌دیگر مکانیزاسیون یکی از راه‌های گذر از کشاورزی سنتی به کشاورزی پایدار است.

گروه دوم از سیاست‌های توسعه کشاورزی، شامل سیاست‌های حمایتی (توزیع نهاده‌های کشاورزی و آزادسازی قیمت نهاده‌ها، مبارزه بیولوژیک، قیمت‌گذاری، بازاریابی و آموزش و ترویج) است. ازجمله دلایل اقتصادی اجرای سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی می‌توان به کم‌کشی بودن عرضه محصولات، فسادپذیری و محدود بودن قدرت ذخیره‌سازی محصولات کشاورزی، افزایش توان رقابتی در بازارهای صادراتی، جلوگیری از کاهش درآمد کشاورزان و دامداران در مقایسه با دیگر بخش‌های اقتصاد، حفظ اشتغال و جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهر، جلوگیری از انتقال درآمد از بخش کشاورزی به دیگر بخش‌های اقتصادی، عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش‌های پشتیبانی و زیربنایی کشور اشاره کرد (Hoseini et al, 2012: 507).

توسعه پایدار اقتصاد روستایی

روستا جامعه‌ای است که دارای ابعاد اجتماعی مختلفی است و نیازمند توسعه همه‌جانبه است و حتی عادات و رسوم و عقاید مردم را نیز در برمی‌گیرد (Shahriary et al, 2017: 147). توسعه روستایی به‌عنوان یک مفهوم و ایده، نوعی عمران و بهبود سطح زندگی روستاییان است که شامل توسعه منابع طبیعی با تأکید بر بخش کشاورزی و فعالیت‌های مرتبط با آن، توسعه صنایع روستایی، توسعه و تجهیز منابع انسانی و تلاش مستمر در راستای بهسازی فضای اجتماعی - اقتصادی زندگی روستایی می‌شود (Afrakhteh et al, 2013: 46). می‌توان گفت توسعه روستایی به معنای ارتقای سطح رفاه و معیشت روستاییان، همواره دغدغه اندیشمندان و سیاست‌گذاران توسعه بوده است (Rezvani et al, 2016: 28). توسعه روستایی را می‌توان ارتقای استانداردهای زندگی توده‌های کم‌درآمد ساکن در مناطق روستایی و خود افزا کردن فرایند توسعه‌ای آن دانست

(Shayan & taghdisi, 2016: 53). توسعه موفق روستایی مستلزم فراهم آوردن زیرساخت‌های کشاورزی و ایجاد تسهیلات در زمینه بهره‌برداری از زمین‌های کشاورزی در مناسب‌ترین مقیاس آن است؛ تحقق این مهم خود نیازمند آموزش روزآمد، حفظ یکپارچگی نظام زیست‌محیطی در بلندمدت، مراقبت‌های بهداشتی، تأمین خدمات اجتماعی و دستیابی به درآمدهای پایدار در این حوزه است (Knaap & Chakraborty, 2007: 19). بنابراین در مجموع می‌توان گفت توسعه روستایی فرایندی از تغییرات و تحولات با هدف بهبود و ارتقای کمی و کیفی سطح زندگی جامعه روستایی است. فرایندی که با ایجاد تعادل و توازن زیستی بین دو فضای شهری و روستایی می‌انجامد و در پی ایجاد توان و کارایی لازم برای جمعیت کم درآمد و فقیر روستایی است (Shareat Panahi et al, 2014: 214).

در دهه ۸۰ با بسط مفهوم توسعه پایدار، عرصه‌های جدیدی در شاخص‌های توسعه به‌ویژه در مناطق روستایی گشوده شد (Moradi, & Talebi, 2017: 166). در این زمینه کارشناسان علوم مختلف بر این باورند که جامعه پایدار از مساوات و عدالت‌های اجتماعی، شکوفایی و رونق اقتصادی و یکپارچگی اکولوژیکی برخوردار است (Holden et al, 2014: 31). بنابراین آنچه امروزه در مورد توسعه مناطق روستایی مطرح است، توسعه پایدار روستایی است. توسعه‌ای که بتواند نیازهای کنونی بشر را تأمین کند بدون آنکه توان‌های محیطی و زیستی نسل‌های آینده را در تأمین نیازهایشان به خطر اندازد (Shayan et al, 2011: 102). فرایند پایداری روستایی بایستی در راستای حرکت نظام اقتصادی و اجتماعی از درک وضعیت زندگی نامناسب، به‌سوی شرایط زندگی مادی و معنوی بهتر باشد (Fallahtabar, 2017: 190). به عقیده کای و همکاران نیز توسعه پایدار در نواحی روستایی فرایندی پیچیده‌ای است که با اهداف اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، فنی و سیاسی در کنش است (Cai et al, 2009: 8913). در واقع توسعه پایدار روستایی به عنوان یک فرایند تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در محیط روستا، شامل: بهبود بازدهی و افزایش اشتغال و درآمد روستاییان، تأمین حداقل قابل قبول سطح تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت می‌باشد (Fallahtabar, 2018: 130).

از پیش شرط‌های مهم برای موفقیت در توسعه پایدار روستایی می‌توان به: ۱- نگرش فرایندی به آموزش، ۲- اولویت دادن به مردم، ۳- امنیت، قانون و حفظ حقوق افراد و منافع آن‌ها، ۴- پایداری از طریق خوداتکایی و ۵- به فعلیت درآوردن استعدادها، تعهد و تداوم آن، اشاره داشت (Mahdavi et al, 2013: 229). پایداری توسعه روستایی به ابعاد متعدد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و سیاسی وابسته است. (Varga, 2008: 2). برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی، شناخت و ایجاد تحول در نوع فعالیت روستاییان که عمده‌تأ مبتنی بر کشاورزی است ضرورت می‌یابد (Badri et al, 2011: 34). در توسعه پایدار اقتصادی هدف غایی تأمین رشد اقتصادی پایدار، به حداکثر رساندن منافع، گسترش بازار و حداقل ساختن هزینه‌ها است (Rodrigue, 2009: 2). در راستای ارزیابی توسعه پایدار اقتصادی در روستاها، پژوهش‌های پیشین شاخص‌های مختلفی را ارائه داده‌اند. در این بخش به برخی از مهم‌ترین این شاخص‌ها اشاره می‌شود (جدول ۳).

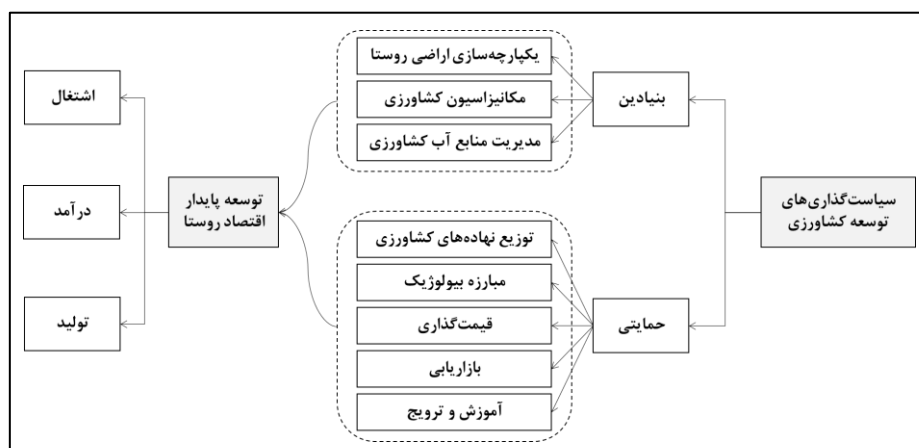
جدول ۳: احصاء شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی

عنوان پژوهش	شاخص‌های پژوهش	مأخذ
بررسی شاخص‌های پایداری در توسعه روستایی	درآمد سرانه، سطح متوسط درآمد خانوار، سرانه سطح زیر کشت، سرانه تولید محصولات کشاورزی، بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی، عملکرد در هکتار محصولات کشاورزی، میزان اشتغال در بخش کشاورزی، رضایت از درآمد سالانه،	Ahmadbegy, 2009
تدوین و اعتبار سنجی شاخص‌های توسعه پایدار مناطق روستایی	درآمد سرانه برداشت، در واحد سطح به تفکیک نوع محصول، سهم اشتغال بخش کشاورزی، بهره‌وری عوامل تولید، درصد نیروی کار جوان از کل	Kalantari et al, 2009

عنوان پژوهش	شاخص های پژوهش	مأخذ
	شاغلان بخش کشاورزی، درصد ضایعات محصولات کشاورزی	
پهنه بندی وضعیت توسعه کشاورزی پایدار در ایران و ارائه راهبردهای پایداری	سطح زیر کشت محصولات زراعی و باغی، تعداد کل کشاورز نسبت به جمعیت، سرانه تولید محصولات زراعی، درآمد سرانه، تولید محصولات زراعی و باغی، راندمان تولیدات کشاورزی	Koocheki et al, 2014
بررسی توسعه پایدار کشاورزی در مناطق روستایی با تأکید بر رهیافت اقتصادی (شهرستان کاشمر)	سطح زیر کشت، عملکرد در واحد سطح، ارزش ناخالص تولید، ارزش ناخالص تولید سرانه، تعداد بهره بردار	Ashrafi et al, 2014
تحلیل ساختاری شاخص های توسعه پایدار روستایی، (مورد: دهستان های شهرستان صومعه سرا)	مجموع هزینه های خانوار، درآمد حاصل از فعالیت های کشاورزی، سهم درآمد از کشت دوم، بیکاری های فصلی، نرخ اشتغال زنان، نرخ اشتغال مردان، تنوع فرصت های شغلی، نسبت نیروی کار جوان کشاورز	Moradi, & Talebi, 2017
سطح بندی و تحلیل وضعیت پایداری در سکونتگاه های روستایی شهرستان زرین دشت	تنوع شغلی، درصد شاغلان، نسبت اراضی زیر کشت به اراضی قابل کشت، میزان رضایت شغلی روستائیان، ثبات درآمد، رضایت از میزان درآمد، تنوع محصولات کشاورزی،	Shayan et al, 2018

Source: (Research findings, 2019)

در نهایت پس از تشریح مبانی نظری پژوهش در دو بعد سیاست گذاری توسعه روستایی و توسعه پایدار اقتصاد روستایی، مدل مفهومی تحقیق ارائه شده است (شکل ۱).

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

Source: (Research findings, 2019)

پیشینه تحقیق

موضوع اصلی تحقیق ارزیابی رابطه متقابل سیاست گذاری های توسعه کشاورزی در روستاهای شهرستان رودسر و توسعه پایدار اقتصادی این روستاها است. بررسی پیشینه پژوهش حاکی از آن است که در رابطه با نقش کشاورزی در توسعه روستایی مطالعاتی انجام شده است اما در زمینه سیاست های توسعه کشاورزی با خلأ مطالعاتی روبرو هستیم. در ادامه و در جدول شماره ۴، برخی از مهم ترین پژوهش های داخلی و خارجی مرتبط ارائه شده است.

جدول ۴: خلاصه نتایج و یافته های پژوهش های پیشین

عنوان پژوهش	خلاصه نتایج و یافته ها	مأخذ
بررسی اثر سیاست های حمایتی بر تغییرات بهره وری بخش کشاورزی	نتایج نشان داد که شاخص حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی در کوتاه مدت اثر منفی و در بلندمدت اثر مثبت و معنی داری بر بهره وری کل عوامل تولید دارد. لذا لازم	Hoseini et al, 2012

عنوان پژوهش	خلاصه نتایج و یافته‌ها	مأخذ
در ایران	است برنامه‌ریزی‌های سیاستی در زمینه انتخاب نوع حمایت‌های اتخاذشده برای افق بلندمدت صورت گیرد.	
بررسی نقش و جایگاه توسعه کشاورزی در توسعه اقتصادی - اجتماعی روستا (مطالعه موردی: شهرستان بهبهان)	نتایج تحقیق نشان داد که توسعه کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی سطح کلی روستا زمینه افزایش میزان دسترسی روستاییان به خدمات و امکانات زیرساختی و زیربنایی، آموزشی، بهداشتی، نهادها، خدمات ارتباطی و اشتغال‌زایی مردان در روستا را فراهم نموده است و همچنین سبب افزایش و تأمین امنیت غذایی منطقه شده و از سوی دیگر کاهش مهاجرت روستا به شهر و پایداری مناطق روستایی را به دنبال داشته است.	Aseadi khoob, 2013
تبیین رابط تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی و توسعه پایدار روستایی	بررسی و نتایج پژوهش حاکی از آن است که تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی می‌تواند پایداری سکونتگاه‌های روستایی را تقویت کند.	Ghasemi, & Javan, 2014
بررسی تأثیر سیاست‌های حمایتی دولت بر بهره‌وری بخش کشاورزی در ایران	نتایج پژوهش نشان داد که سیاست‌های حمایتی به‌عنوان یک مسئله تأثیرگذار بر بهره‌وری بخش کشاورزی باید از سوی سیاست‌گذاران اقتصادی بیشتر مورد توجه قرار گیرد. این حمایت‌ها باید بیشتر به کشاورزان نمونه و با عملکرد بالا اعطا شود تا علاوه بر تشویق آن‌ها، سایر تولیدکنندگان نیز برای بهبود عملکرد، از شیوه‌های مناسب‌تر تولید استفاده کنند.	Naruei & Mehrabi, 2015
تحلیل پایداری سیاست‌های کلان و بخشی کشاورزی در برنامه‌های پنج‌ساله جمهوری اسلامی ایران	نتایج پژوهش گویای آن است که روند توجه به پایداری در برنامه‌ها تقریباً صعودی است. درواقع توجه به ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و محیطی یکسان نبوده و بعد محیطی در مقایسه با ابعاد اقتصادی و اجتماعی از اهمیت کمتری برخوردار بوده است.	Moridsadat et al, 2018
سرمایه‌گذاری کشاورزی و معیشت روستایی در ناحیه مرکزی اوراسیا	سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی طی چند سال اخیر موجب افزایش هزینه‌های مصرفی خانوارها شده‌است، به عبارتی مصرف خانوارها بهبود یافته است.	Petrick et al, 2013
توسعه کشاورزی پایدار برای توسعه انسانی و پایداری جهانی	توسعه کشاورزی پایدار یک راهکار اساسی در زمینه توسعه انسانی است. با اتخاذ سیاست‌های پایدار کشاورزی می‌توان در راستای کاهش فقر و گرسنگی گام برداشت. درمجموع سیاست‌های پایدار کشاورزی با پایداری اقتصادی و جهانی رابطه مستقیم دارد.	Rockström, 2017
اهمیت کشاورزی زراعی برای توسعه مناطق روستایی در بوسنی و هرزگوین	در سال‌های اخیر به دلایلی همچون عدم‌حمایت دولت برای تولیدکنندگان کشاورزی و عدم سرمایه‌گذاری در کشاورزی، رقابت نامناسب، هزینه‌های بالای تولید کشاورزی، مهاجرت از مناطق روستایی به مناطق شهری، خانواده‌های سالخورده و ... زمین‌های کشاورزی و اقتصاد روستاها از بین رفته است. این در حالی است که با اتخاذ سیاست‌های مناسب کشاورزی، جمعیت در مناطق روستایی پایدار خواهد شد، امنیت اقتصادی ایجاد می‌شود و مهاجرت جمعیت روستایی کاهش می‌یابد.	Demirovic et al, 2019

Source: (Research findings, 2019)

قلمرو مکانی پژوهش

محدوده مکانی تحقیق شهرستان رودسر می‌باشد. این شهرستان به‌عنوان شرقی‌ترین شهرستان استان با وسعتی معادل ۱۳۵۴ کیلومترمربع در کنار دریای خزر واقع شده و فاصله مرکز آن تا شهر رشت (مرکز استان) حدود ۷۲ کیلومتر است. از نظر ناهمواری‌ها، از دو قسمت کوهستانی و جلگه‌ای تشکیل یافته است که بخش کوهستانی، قسمت اعظم وسعت این شهرستان را در بر گرفته و ناحیه جنوبی شهرستان را شامل می‌شود و جزء کوه‌های البرز غربی است و به نام اشکور خوانده می‌شود. از لحاظ موقعیت جغرافیایی در ۳۶ درجه و ۳۸ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۱۳ دقیقه شمالی و طول‌های جغرافیایی ۵۰ درجه و ۷ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۷ دقیقه شرقی قرار گرفته است.

شهرستان رودسر دارای چهار بخش مرکزی، چابکسر، رحیم آباد و کلاچای است. همچنین این شهرستان دارای ۱۰ دهستان (اوشیان، سیاهکلرود، اشکورعلیا، سیار ستاق، اشکور سفلی، رحیم آباد، شوپیل، بی بالان، ماچیان، چینی جان) و ۴۲۲ آبادی است که از این تعداد ۲۷ آبادی خالی از سکنه می باشد.

آب و هوای نواحی ساحلی و جلگه ای شهرستان رودسر معتدل و مرطوب و مساعد است و آب و هوای مناطق کوهستانی دارای زمستان های سرد و برفی و در تابستان ها نیمه مرطوب و دارای شرایط متعادل است. میزان بارندگی در شهرستان رودسر سالانه ۱۲۰۱ میلی متر و میزان گرما تحت تأثیر عوامل و عناصر گوناگون و به ویژه ارتفاع و عرض جغرافیایی و میزان تابش خورشید از منطقه ای به منطقه ای دیگر تغییراتی را نشان می دهد. در ماه های اردیبهشت و خرداد و تیر، مرداد، شهریور و مهر درجه ی حرارت ماهانه از حد متوسط (۱۶/۵) بیشتر و مابقی ماه های سال درجه ی حرارت از متوسط سالیانه کمتر می باشد. حداقل درجه ی حرارت متوسط ماهانه مربوط به دی و بهمن با ۸/۱ درجه سانتی گراد و حداکثر آن مربوط به تیرماه ۲۵/۷ درجه است. حداکثر بارش در مهرماه به میزان ۲۴۴/۶ میلی متر (۲۰/۴ درصد) بارش سالانه و حداقل بارش در تیرماه به میزان ۳۶/۸ میلی متر (۳/۱ درصد) از بارش سالانه است.

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی شهرستان رودسر

Source: (Research findings, 2019)

اطلاعات جمعیتی این شهرستان از سال ۱۳۴۵ (دومین سرشماری عمومی) تا سال (۱۳۸۵) آخرین سرشماری عمومی قابل دسترسی است. در فاصله سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ جمعیت این شهرستان از ۱۵۰۵۷۴ نفر به ۱۵۲۰۸۱ نفر افزایش و در سال ۱۳۹۵ به ۱۴۷۳۸۵ نفر کاهش داشته است (جدول ۵).

جدول ۵: مقایسه‌ی تعداد و درصد خانوار و جمعیت شهرستان رودسر در استان (۱۳۹۵)

شرح	خانوار	جمعیت	مرد	زن
کل شهرستان	۵۱۵۸۱	۱۴۷۳۸۵	۷۱۰۸۱	۷۳۴۹۵
نقاط شهری	۱۸۲۸۴	۶۲۴۸۴	۳۰۹۹۵	۳۱۴۸۹
درصد نقاط شهری	۳۵/۴	۴۲/۴	۴۳/۶	۴۲/۸
نقاط روستایی	۳۳۲۹۷	۸۴۹۰۱	۴۰۰۸۶	۴۲۰۰۶
درصد نقاط روستایی	۶۴/۶	۵۷/۶	۵۶/۴	۵۷/۲

Source: (Statistical Center of Iran, 2016)

شهرستان رودسر دارای ۵۱۵۸۱ خانوار است که ۱۸۲۸۴ خانوار (۳۵/۴ درصد) در نقاط شهری و ۳۳۲۹۷ خانوار (۶۴/۶ درصد) دیگر در نقاط روستایی سکونت دارند. متوسط تعداد افراد خانوار (بعد خانوار) در سال ۱۳۹۵ شهرستان رودسر ۲/۸۵ نفر است. ۵ شهر رودسر، رحیم‌آباد، کلاچای و اجارگاه و چابکسر، نقاط شهری این شهرستان را تشکیل می‌دهند (جدول ۶).

جدول ۶: جمعیت شهرستان رودسر و میزان رشد طی سال‌های ۱۳۶۵-۱۳۹۵

شهرستان رودسر	جمعیت			
	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۵
	۱۵۰۵۷۴	۱۵۷۲۰۳	۱۵۱۹۴۵	۱۴۷۳۸۵
رودسر	۲۴۷۳۶	۲۸۹۸۸	۳۴۲۰۸	۳۳۳۲۱
اجارگاه	۵۸۹۲	۵۴۲۲	۶۲۰۷	۲۹۷۴
چابکسر	۱۰۲۴۴	۱۱۰۷۵	۱۰۶۴۶	۷۸۹۱
نقاط شهری	۶۱۷۳	۶۴۲۸	۸۱۲۷	۶۹۹۴
رحیم‌آباد				
کلاچای	۱۶۲۵	۱۴۰۲۹	۱۳۹۲۴	۱۱۳۰۴
نقاط روستایی	۸۹۹۰۴	۹۱۲۶۱	۷۸۸۳۴	۸۲۰۹۲

Source: (Statistical Center of Iran, 1986-2016)

گویش مردم رودسر گیلکی بیه‌پیشی است و در مناطق کوهستانی به زبان گیلکی گالشی تکلم می‌کنند، این زبان با مقداری از واژگان فارسی و کردی و ترکی آمیختگی پیدا کرده است. گرایش به زبان فارسی در سال‌های اخیر در ساکنان شهری بیشتر مشاهده می‌گردد. گویش گالش‌ها و کلاهی‌ها همان گویش گیلکی است که در شهر رودسر رواج دارد، با این تفاوت در گویش شهر لغات دخیل (فرنگی، عربی، ترکی) راه یافته اما در روستاها گویش اصیل مانده است. گروه‌های مذهبی مختلفی در طول تاریخ در رودسر پایگاه داشته‌اند. زیدیه، اسماعیلیه و شیعه‌ی دوازده امامی سه گروه مذهبی بودند، که در شهرستان رودسر در دوره‌های تاریخی بیشترین نفوذ و قدرت را داشتند.

مساکن روستایی شهرستان رودسر با توجه به موقعیت جغرافیایی و فرهنگی مناطق کوهپایه‌ای و کوهستانی با مناطق جلگه‌ای با هم متفاوت است. مساکن شهرستان رودسر با توجه به اقلیم‌های موجود موردتوجه قرار خواهد گرفت. در اراضی جلگه‌ای خانه‌ها به شکل پراکنده ساخته می‌شود، به دلیل رطوبت و نزول باران زیاد و فراوان در فصول مختلف سال در دهه‌های گذشته به شیوه‌ی سنتی ساخته می‌شد.

اقتصاد شهرستان رودسر، به علت قرار گرفتن در کنار دریا و زمین های مناسب بیشتر بر پایه کشاورزی و ماهیگیری استوار است. تنوع و فراوانی محصولات در رودسر باعث گردیده تا بازار هفتگی آن که از رونق فراوانی برخوردار باشد. شهرستان رودسر با توجه به تنوع تولیدات کشاورزی، ناشی از تنوع خاک، آب و هواست، از بهترین نقاط کشاورزی استان محسوب می شود. بیشترین سطح آن در منطقه کوهستانی واقع شده، چای، برنج و مرکبات، عمده ترین محصولات کشاورزی این شهرستان می باشند. ضمن این که فندق، گل گاوزبان، سیب زمینی، کیوی و فوجی نیز در آن شهرستان تولید می شود. ساکنان رودسر از دوران گذشته تاکنون دو شغل اصلی و عمده ی کشاورزی و دامداری داشته اند و در کنار این دو شغل صیادی، پرورش کرم ابریشم، تولید انواع صنایع دستی نیز وجود داشته است. مناطق جلگه نشین رودسر اغلب به کار کشاورزی، تولید برنج، چای و مرکبات و مناطق جنگلی و کوهستان گالش ها و کوهپایه نشینان به دامداری و تولید انواع فرآورده های دامی اشتغال داشته اند، در قسمت کوهستانی و ییلاقی علاوه بر دامداری، گندم کاری، تولید فندق و گل گاوزبان نیز رایج است. در ذیل به چند گروه شغلی در رودسر اشاره می شود (جدول ۷).

جدول ۷: بهره برداران کشاورزی برحسب نوع فعالیت در شهرستان رودسر

شهرستان	زراعت	باغداری	تولید گلخانه ای	پرورش طیور	پرورش زنبور عسل	پرورش دام بزرگ	پرورش دام کوچک	پرورش کرم ابریشم
رودسر	۲۰۳۸۰	۲۴۵۷۰	۳۹	۱۸۳۰	۵۸۷	۶۳۵۵	۱۵۹۹	۶۷۱

Source: (Agricultural Jihad of Guilan Province, 2016)

سطح زیر کاشت محصولات زراعی شهرستان برابر ۱۵۹۶۶ هکتار و سطح زیر کاشت محصولات باغی برابر ۲۱۶۹۹ هکتار است. سطح زیر کاشت برنج این شهرستان برابر ۱۰۷۰۰ هکتار و مقدار تولید برنج شهرستان برابر ۴۹۵۹۶ تن است. از محصولات شاخص این شهرستان علاوه بر برنج، محصول گندم با سطح ۵۰۰ هکتار و تولید ۵۰۰ تن، جو با سطح ۴۰۰ هکتار و تولید ۴۵۰ تن، سبزیجات برگی و غده ای با سطح ۲۱۰۰ هکتار و تولید ۲۷۳۰۰ تن، فندق با سطح ۱۲۸۳۷ هکتار و تولید ۱۰۰۱۰ تن، پرتغال با سطح ۴۹۱۵ هکتار و تولید ۸۳۲۱۳ تن، کیوی با سطح ۱۳۰۰ هکتار و تولید ۳۵۲۸۰ تن می باشند. این شهرستان دارای ۳۵۵۶۳ رأس دام سنگین و ۶۴۰۶۸ رأس دام سبک است. در این شهرستان میزان تولید گوشت قرمز برابر ۲۲۵۰ تن، شیر خام برابر ۲۸۷۷۰ تن و گوشت مرغ برابر ۴۹۷۱ تن و عسل برابر ۲۱۰ تن است. و دارای ۳۷۹۴۹ هکتار مرتع و ۴۱۲۷۰ هکتار جنگل است و متوسط بارش سالانه شهرستان برابر ۹۹۰ میلی متر است.

طبق بررسی های به عمل آمده، بیشترین تعداد شاغلین با ۳۵٪ در گروه های کشاورزی و جنگل داری و شکار قرار داشته و پس از آن با ۱۳/۸۳ در قسمت صنعت گران و کارکنان مشاغل مربوطه مشغول به کارند این ترکیب با ۲۶/۷ در شهرها و ۲۲/۲ درصد در روستاها دیده می شود از سویی کمترین تعداد مشاغل خدماتی در کل شهرستان در بخش صنعت و معدن دارای مستخدم بکار مشغول می باشند.

یکی از بخش های مهم اقتصادی بعد از کشاورزی و صنعت، خدمات است. که نقش اساسی در تداوم و استمرار بقای حیات جوامع انسانی ایفا می نماید. از مجموع جمعیت شاغل در شهرستان رودسر ۲۵۷۶۹ نفر که در بخش خدمات مشغول بوده که این تعداد ۱۶۳۸ نفر زنان و ۹۶۳۱ نفر را مردان تشکیل می دهد. در واقع از عمده ترین این فعالیت ها در نقاط روستایی: نانوائی، بقالی، قهوه خانه، تعمیرگاه ماشین آلات کشاورزی، قصاب ... می باشند. در بعضی از روستاها مراکز اداری - درمانی وجود دارد که افراد در آنجا مشغول به کار هستند. یکی از دلایل اصلی کمبود فعالیت های خدماتی در روستاها را می توان در غالب بودن فعالیت منطقه در بخش: دام پروری، کشاورزی، باغداری، پرورش طیور و زراعت و نداشتن برخی روستاها از امکانات زیربنایی و خدمات دانسته که این خود عاملی در پایین بودن تعداد شاغلین در بخش خدمات است.

یافته‌های توصیفی پژوهش

در گام اول از یافته‌های توصیفی، براساس تعداد پرسشنامه‌هایی که در روستاهای نمونه تکمیل شده‌است، نمره میانگین هر معیار برای دهستان‌ها محاسبه شده‌است. براساس نتایج به دست آمده در زمینه برخورداری از سیاست‌های حمایتی دهستان‌های رضامحله و چینی جان در بخش مرکزی شهرستان رودسر با نمره میانگین تقریباً یکسان و برابر با ۳/۷۶ نسبت به سایر دهستان‌ها از وضعیت بهتری برخوردار هستند. در زمینه کیفیت اقدامات انجام شده در زمینه سیاست‌های بنیادین، دهستان رضا محله با نمره میانگین ۴/۰۴ و دهستان بی بالان در بخش کلاچای با نمره میانگین ۳/۷۶ از وضعیت بهتری برخوردار هستند (جدول ۷) در راستای بررسی توسعه پایدار اقتصاد روستایی در شهرستان رودسر تعداد سه معیار (اشتغال، درآمد و تولید) و ۲۱ شاخص انتخاب شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که دهستان رضامحله و بی بالان به ترتیب با نمره‌های میانگین ۴/۳۳ و ۳/۷۳ نسبت به سایر دهستان‌ها از وضعیت بهتری برخوردار هستند. جدول شماره ۸ نمره میانگین شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی را در سطح دهستان‌های شهرستان رودسر نشان می‌دهد.

جدول ۷: خلاصه یافته‌های پژوهش در زمینه کیفیت سیاست‌گذاری‌های توسعه کشاورزی در دهستان‌های شهرستان رودسر

دهستان	سیاست‌های حمایتی					سیاست‌های بنیادین				
	توزیع نهاده‌های کشاورزی	مبارزه بیولوژیک	قیمت گذاری	بازاریابی	آموزش و ترویج	نمره میانگین	یکپارچه‌سازی اراضی روستا	مکانیزاسیون کشاورزی	مدیریت منابع آب کشاورزی	نمره میانگین نهایی
اوشیان	۳/۵۶	۲/۱	۲/۴۵	۲/۵۲	۱/۷۹	۲/۴۸	۳/۱۸	۳/۱	۲/۹	۳/۰۶
سیاهکلرود	۲/۸	۱/۸	۲/۱۵	۱/۲۱	۱/۶۸	۱/۹۳	۰	۳/۲۳	۲/۷۳	۱/۹۹
اشکورعلیا و سیارستاق ییلاقی	۲/۹	۲/۴۶	۲/۳۶	۱/۲۶	۲/۱۵	۲/۲۳	۰	۱/۲	۳/۳	۱/۵۰
اشکورسفلی	۳/۲	۲/۷۱	۲/۳	۳/۲۲	۲/۴۵	۲/۷۸	۰	۰	۳/۵	۱/۱۷
رحیم‌آباد	۳/۴	۲/۸	۳/۷۲	۳/۷۴	۳/۸۹	۳/۵۱	۰	۱/۵	۳/۷	۱/۷۳
شوییل	۳/۱	۲/۶	۲/۵۱	۲/۱۲	۲/۷۵	۲/۶۲	۰	۰	۳/۲۱	۱/۰۷
بی بالان	۳/۹۸	۴/۱۸	۲/۸۱	۳/۳۳	۳/۱۲	۳/۴۸	۳/۱۳	۳/۸۵	۴/۳	۳/۷۶
ماچیان	۳/۸۱	۴/۱	۲/۹۸	۳/۴۲	۳/۴	۳/۵۴	۱/۹۶	۲/۵	۴/۲	۲/۸۹
چینی جان	۴/۱۲	۳/۷۱	۳/۵۶	۳/۸۱	۳/۵۵	۳/۷۵	۲/۲۶	۳/۹	۴/۵۹	۳/۵۸
رضامحله	۴/۳۶	۳/۸	۳/۸	۳/۵۶	۳/۲۶	۳/۷۶	۳/۷۲	۴/۵	۳/۹	۴/۰۴

Source: (Research findings, 2019)

جدول ۸: خلاصه یافته‌های پژوهش در زمینه شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی در دهستان‌های شهرستان

دهستان	اشتغال	درآمد	تولید	نمره نهایی
اوشیان	۳/۱۵	۳/۶	۴/۱	۳/۶۲
سیاهکلرود	۳/۰۸	۳/۲	۳/۱	۳/۱۳

دهستان	اشتغال	درآمد	تولید	نمره نهایی
اشکورعلیا و سیارستاق بیلاقی	۳/۵	۳/۴۵	۳/۳	۳/۴۲
اشکورسغلی	۳/۲	۳/۳	۳/۳۵	۳/۲۸
رحیم آباد	۳/۱	۳/۲	۳/۳	۳/۲۰
شوییل	۳/۶	۳/۴۵	۳/۴	۳/۴۸
بی بالان	۳/۵	۳/۸	۳/۹	۳/۷۳
ماچیان	۳/۳۵	۳/۴	۳/۵	۳/۴۲
چینی جان	۲/۹	۳/۳۸	۳/۸	۳/۳۶
رضامحله	۴/۲	۴/۳	۴/۵	۴/۳۳

Source: (Research findings, 2019)

تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش

در این مرحله با بهره گیری از مدل های تصمیم گیری چند معیاره، دهستان های شهرستان رودسر از لحاظ برخورداری از سیاست های توسعه کشاورزی و شاخص های توسعه پایدار اقتصاد روستایی سطح بندی شده اند. در این راستا از ضریب آنتروپی شانون برای وزن دهی به شاخص ها و برای سطح بندی نیز از مدل تاپسیس استفاده شده است. نتایج بررسی و وزن دهی شاخص ها با استفاده از ضریب آنتروپی شانون نشان داد که در میان سیاست های هشت گانه توسعه کشاورزی، سیاست های یکپارچه سازی اراضی روستا و مکانیزاسیون کشاورزی به ترتیب با وزن نسبی ۰/۵۵۶ و ۰/۲۵۸ از اهمیت بالاتری برخوردار هستند. در میان شاخص های توسعه اقتصاد پایدار روستایی نیز از میان سه شاخص مورد مطالعه، به ترتیب شاخص های تولید، اشتغال و درآمد با وزن های نسبی ۰/۴۰۴، ۰/۳۵۱ و ۰/۲۴۵ از اولویت بالاتری برخوردار هستند (جدول ۹).

جدول ۹: نتایج مدل آنتروپی شانون برای وزن دهی شاخص ها

متغیرهای مستقل (سیاست های کشاورزی)			
توزیع نهاده های کشاورزی	۰/۰۱۰	آموزش و ترویج	۰/۰۳۴
مبارزه بیولوژیک	۰/۰۳۶	یکپارچه سازی اراضی روستا	۰/۵۶۶
قیمت گذاری	۰/۰۲۱	مکانیزاسیون کشاورزی	۰/۲۵۸
بازاریابی	۰/۰۶۲	مدیریت منابع آب کشاورزی	۰/۰۱۳
جمع: ۱			
متغیرهای وابسته (اقتصاد پایدار روستایی)			
تولید	۰/۴۰۴	درآمد	۰/۲۴۵
اشتغال	۰/۳۵۱		
جمع: ۱			

Source: (Research findings, 2019)

در ادامه پس از تبیین ضریب اهمیت معیارها و شاخص های پژوهش در دو بعد سیاست گذاری توسعه کشاورزی و توسعه پایدار اقتصاد روستایی، با استفاده از مدل تاپسیس که از مدل های تصمیم گیری چند معیاره است، به سطح بندی وضعیت دهستان ها از لحاظ دو بعد مذکور پرداخته شده است. نتایج یافته های پژوهش در زمینه میزان برخورداری دهستان های شهرستان رودسر از سیاست های توسعه کشاورزی در این شهرستان نشان داد که دهستان رضامحله با نمره نهایی ۰/۹۹ در رتبه اول قرار

دارد. در رتبه‌های دوم و سوم نیز دهستان‌های بی بالان و اوشیان با نمره‌های ۰/۸۳۹ و ۰/۸۱۶ قرار دارند. در پایین‌ترین سطح برخورداری نیز دهستان شوییل با نمره ۰/۰۲۳ قرار گرفته است (جدول ۱۰). در گام بعدی، سطح‌بندی توسعه‌یافتگی دهستان‌های شهرستان رودسر از لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار اقتصاد روستایی انجام شده‌است. در این باره نتایج مدل تاپسیس نشان داد که دهستان رضا محله با برتری کامل و با نمره نهایی ۱، در سطح اول از توسعه‌یافتگی قرار دارد. در جایگاه دوم دهستان بی بالان با نمره نهایی ۰/۵۲۷ قرار گرفته‌است. در این زمینه نتایج حاکی از آن است که دهستان سیاهکلرود با نمره ۰/۰۸۲ در پایین‌ترین سطح از توسعه‌یافتگی قرار دارد.

جدول ۱۰: نتایج مستخرج از مدل تاپسیس

دهستان		برخورداری از سیاست‌های کشاورزی		توسعه اقتصادی پایدار	
رتبه	CL _i	رتبه	CL _i	رتبه	CL _i
اوشیان	۰/۸۱۶	۳	۰/۴۸۲	۳	
سیاهکلرود	۰/۲۲۲	۶	۰/۰۸۲	۱۰	
اشکورعلیا و سیارستاق بیلاقی	۰/۰۸۹	۸	۰/۲۹۵	۷	
اشکورسفلی	۰/۰۴۰	۹	۰/۱۹۲	۸	
رحیم‌آباد	۰/۱۲۱	۷	۰/۱۳۸	۹	
شوییل	۰/۰۲۳	۱۰	۰/۳۵۴	۴	
بی بالان	۰/۸۳۹	۲	۰/۵۲۷	۲	
ماچیان	۰/۵۲۰	۵	۰/۲۹۹	۶	
چینی‌جان	۰/۶۳۰	۴	۰/۳۲۱	۵	
رضامحله	۰/۹۹۰	۱	۱	۱	

Source: (Research findings, 2019)

در بخش تحلیل یافته‌های پژوهش به آزمون فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی پژوهش با استفاده از آزمون‌های آماری می‌پردازیم. در گام اول از تحلیل یافته‌ها، فرضیه اصلی پژوهش آزمون شده‌است. این فرضیه اینگونه مطرح شد که سیاست‌گذاری‌های توسعه کشاورزی با توسعه پایدار اقتصاد روستایی رابطه دارد. در این زمینه متغیر مستقل انواع سیاست‌های کشاورزی است که در سطح روستاهای شهرستان رودسر توسط جهاد کشاورزی انجام شده‌است. همچنین متغیر وابسته شاخص اقتصاد پایدار روستایی است که براساس مبانی نظری تحقیق سه شاخص اشتغال، درآمد و تولید انتخاب شد. در ادامه برای آزمون فرضیه اصلی پژوهش ابتدا نرمال بودن توزیع این دو متغیر اصلی با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف انجام شده‌است. این آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها را نشان می‌دهد. یعنی اینکه توزیع یک صفت در یک نمونه را با توزیعی که برای جامعه مفروض است مقایسه می‌کند. اگر داده‌ها دارای توزیع نرمال باشند امکان استفاده از آزمون پارامتریک مانند ضریب همبستگی و رگرسیون وجود دارد. در این آزمون اگر سطح معنی‌داری بالاتر از ۰/۰۵ باشد، توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. همانگونه که در جدول شماره ۹، مشاهده می‌گردد آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای دو متغیر اصلی پژوهش معنادار نیست ($p=۰/۵۵۵$) و بنابراین توزیع متغیرها دارای توزیع نرمالی است و می‌توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد (جدول ۱۱).

جدول ۱۱: سنجش نرمال بودن متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	میانگین	Z کولموگروف اسمیرنوف	p
توسعه پایدار اقتصادی	۰/۳۶۹	۰/۲۲۳	۰/۱۷۳

سیاست گذاری های توسعه کشاورزی	۰/۴۲۹	۰/۲۱۱	۰/۲۰
-------------------------------	-------	-------	------

Source: (Research findings, 2019)

نرمال بودن توزیع داده ها گویای آن است که برای تعیین رابطه و شدت همبستگی میان متغیرهای مستقل و وابسته می توان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده کرد. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در بررسی رابطه دو متغیر اصلی پژوهش نشان از دارد که میزان توسعه پایدار اقتصادی دهستان ها در شهرستان رودسر در سطح معنی داری ۰/۰۰۹ با سیاست ها و اقدامات کشاورزی رابطه معنادار دارد. در این رابطه شدت همبستگی برابر با ۰/۷۷۲ گزارش شده است که نشان از وابستگی بسیار بالای متغیرهای مذکور دارد (جدول ۱۲).

جدول ۱۲: خلاصه نتایج ضریب همبستگی پیرسون در بررسی رابطه متغیر توسعه پایدار اقتصادی و سیاست گذاری های توسعه کشاورزی

متغیر مستقل	متغیر وابسته: میزان توسعه پایدار اقتصادی دهستان ها
برخورداری دهستان ها از سیاست گذاری های توسعه کشاورزی	سطح معنی داری (sig.)
	شدت همبستگی (r)
	۰/۰۰۹
	۰/۷۷۲

Source: (Research findings, 2019)

پس از آزمون فرضیه اصلی پژوهش، فرضیه های فرعی در قالب رابطه متغیرهای مستقل (سیاست های هشت گانه توسعه کشاورزی) با متغیرهای وابسته (متغیرهای سه گانه توسعه پایدار اقتصاد روستایی) مورد آزمون قرار می گیرند. برای این منظور نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است (جدول ۱۰). مطابق با این ماتریس که از نرم افزار SPSS استخراج شده است تمام متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش با یکدیگر در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ با یکدیگر رابطه معنادار دارند. براساس نتایج به دست آمده، متغیر اشتغال بیشترین وابستگی را با متغیر مستقل یکپارچه سازی اراضی با ضریب ۰/۷۵۲ دارد. کمترین شدت همبستگی را نیز متغیر مبارزه بیولوژیک با ضریب ۰/۳۵۶ به خود اختصاص داده است. متغیر بازاریابی با ضریب ۰/۷۲۱ بیشترین وابستگی و متغیر مبارزه بیولوژیک با ضریب ۰/۳۱۱ کمترین وابستگی را با متغیر درآمد دارند. نهایتاً سومین متغیر وابسته یعنی میزان تولید بیشترین وابستگی را به ترتیب با متغیرهای بازاریابی و یکپارچه سازی اراضی دارد (جدول ۱۳).

جدول ۱۳: نتایج ضریب همبستگی در بررسی رابطه متغیرهای مستقل و وابسته

متغیرهای مستقل	متغیرهای وابسته					
	اشتغال		درآمد		تولید	
	r	Sig.	r	Sig.	r	Sig.
توزیع نهاده های کشاورزی	۰/۳۵۶	۰/۰۳۰	۰/۳۱۱	۰/۰۰۰	۰/۴۱۲	۰/۰۰۰
مبارزه بیولوژیک	۰/۳۵۶	۰/۰۳۰	۰/۳۱۱	۰/۰۰۰	۰/۶۱۳	۰/۰۰۰
قیمت گذاری	۰/۴۱۸	۰/۰۰۳	۰/۵۶۹	۰/۰۰۰	۰/۶۱۸	۰/۰۰۷
بازاریابی	۰/۴۱۲	۰/۰۰۰	۰/۷۲۱	۰/۰۰۰	۰/۷۱۹	۰/۰۰۰
آموزش و ترویج	۰/۵۱۱	۰/۰۰۰	۰/۶۱۱	۰/۰۰۴	۰/۵۱۸	۰/۰۰۸
یکپارچه سازی اراضی	۰/۷۵۲	۰/۰۰۲	۰/۶۳۱	۰/۰۰۰	۰/۷۱۳	۰/۰۰۰
مکانیزاسیون کشاورزی	۰/۴۴۵	۰/۰۰۰	۰/۵۴۶	۰/۰۰۰	۰/۵۲۲	۰/۰۰۰
مدیریت منابع آب کشاورزی	۰/۶۵۸	۰/۰۰۸	۰/۶۳۹	۰/۰۰۱	۰/۴۵۹	۰/۰۲۰

Source: (Research findings, 2019)

نتیجه‌گیری و دستاوردهای علمی و پژوهشی

نگاهی به روند تغییرات نظام روستانشینی و شهرنشینی در کشور ایران نشان می‌دهد که در طی چند دهه اخیر یعنی از سال ۱۳۶۵ تاکنون جامعه روستایی در ابعاد مختلف روند نزولی را طی کرده است. در واقع طی دهه‌های اخیر توسعه شهری، توسعه روستایی را تحت تأثیر قرار داده و روستاها از چرخه توسعه بازمانده‌اند. این در حالی است که برای تحقق توسعه روستایی در ایران، از دهه ۱۳۳۰ تاکنون، راهبردهای گوناگون به کار گرفته شده‌است، اما همچنان بختک فقر بر پیکره جوامع روستایی کشور سایه افکنده است و مشکلاتی همچون کمبود درآمد جوامع روستایی، کمبود امکانات اجتماعی مورد نیاز از جمله خدمات بهداشتی و آموزشی و نیز مهاجرت بی‌رویه به شهرها کاملاً ملموس است. بسیاری از برنامه‌ریزان حوزه جغرافیای روستایی معتقدند که بهترین و جامع‌ترین راهکار برای توسعه و آبادانی روستا، توسعه و گسترش بخش کشاورزی است. در واقع اکثریت مردم کشورهای جهان سوم در مناطق روستایی زندگی می‌کنند و اغلب آن‌ها مشغول به کشاورزی هستند و این بخش از نظر اشتغال و تولید مهم‌ترین بخش اقتصادی محسوب می‌شود.

کشاورزی به‌عنوان یکی از محورهای اساسی رشد و توسعه، نقش مهمی در توسعه اقتصادی کشورها دارد. در ایران نیز همانند سایر کشورهای در حال توسعه، کشاورزی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی است که درصد قابل ملاحظه و بالایی از تولید و اشتغال را در بر می‌گیرد. بنابراین می‌توان این فرضیه را مطرح کرد که توسعه کشاورزی با توسعه پایدار و اقتصادی روستاها رابطه معنادار دارد. در این پژوهش فرضیه مذکور در جامعه روستایی شهرستان رودسر در استان گیلان مورد آزمون قرار گرفت. برای رسیدن به این منظور تعداد ۱۹۵ روستای نمونه انتخاب شد. سپس میزان برخورداری این روستاها از سیاست‌های توسعه کشاورزی در طی سه برنامه اخیر به‌صورت کیفی و با فن پرسشنامه بررسی شد. از سوی دیگر وضعیت این روستاها نیز براساس شاخص‌های اشتغال، درآمد و تولید ارزیابی گردید. در نهایت با استفاده از مدل‌های کمی و آماری وضعیت روستاها توصیف و تحلیل شد. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در بررسی دو متغیر اصلی پژوهش نشان از دارد که میزان توسعه پایدار اقتصادی دهستان‌ها در شهرستان رود در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۹ با سیاست‌ها و اقدامات کشاورزی رابطه معنادار دارد. در این رابطه شدت همبستگی برابر با ۰/۷۷۲ گزارش شده‌است. براساس نتایج به‌دست‌آمده، متغیر اشتغال بیشترین وابستگی را با متغیر مستقل یکپارچه‌سازی اراضی با ضریب ۰/۷۵۲ دارد. کمترین شدت همبستگی را نیز متغیر مبارزه بیولوژیک با ضریب ۰/۳۵۶ به خود اختصاص داده است. متغیر بازاریابی با ضریب ۰/۷۲۱ بیشترین وابستگی و متغیر مبارزه بیولوژیک با ضریب ۰/۳۱۱ کمترین وابستگی را با متغیر درآمد دارند. نهایتاً سومین متغیر وابسته یعنی میزان تولید بیشترین وابستگی را به ترتیب با متغیرهای بازاریابی و یکپارچه‌سازی اراضی دارد. به‌عنوان سخن پایانی اینگونه می‌توان مطرح کرد که توسعه کشاورزی و اتخاذ سیاست‌های مناسب برای توسعه کشاورزی در روستاها ارتباط مستقیم و قوی با توسعه اقتصادی و پایدار روستاها دارد. لذا برنامه‌ریزان حوزه روستایی باید بیش از گذشته به نقش سیاست‌گذاری‌های کشاورزی در روستاها اهتمام ورزند.

با روند نزولی وضعیت اقتصاد روستا، جابجایی و مهاجرت‌های گسترده روستاییان به شهرها، گسترش فقر و بیکاری، عدم امنیت غذایی و قرار گرفتن عمده جمعیت در حاشیه، برنامه‌ریزی در جهت دستیابی به توسعه پایدار روستایی لازم و ضروری است. اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی هر کشور بیانگر این واقعیت است که کشاورزی به‌عنوان اولین بخش اقتصاد و عرضه‌کننده عوامل اساسی زندگی بشر و بخش‌های دیگر اقتصاد است. در واقع رشد جمعیت و نیاز روزافزون انسان به غذا موجب افزایش تقاضا برای محصولات کشاورزی شده‌است.

- یکی از عواملی که به نظر می‌رسد به صورت ریشه‌ای به عنوان یک چالش مطرح باشد، بحث پراکندگی و خرد بودن اراضی کشاورزی است. برای این منظور سیاست یکپارچه‌سازی اراضی می‌تواند مؤثر باشد. از مزیت‌هایی که یکپارچه‌سازی اراضی از دیدگاه اقتصادی دارد، می‌توان به مواردی همچون صرفه‌جویی در زمینه‌های آب، زمین و نهاده‌های تولیدی، توسعه راه‌های ارتباطی، الگوی مناسب کشت، کاهش هزینه‌ها و افزایش درآمد اشاره کرد. اما علیرغم اهمیت موضوع، همچنان اکثر زمین‌های مزروعی قطعه‌قطعه بوده و از نظر بهره‌وری بسیار پایین می‌باشند. در این راستا می‌توان به مواردی مانند زیر اشاره کرد.
- استفاده از شرکت‌های سهامی زراعی که در امر یکپارچه نمودن اراضی از کارایی کافی برخوردار است. اجرای قانون یکپارچه سازی اراضی و تعاونی نمودن تولید با تشکیل شرکت‌های تعاونی تولید.
  - توجه جدی به قوانین مالکیت و کاربری اراضی کشاورزی به نحوی که با حفظ منافع کشاورزان و روستاییان، یکپارچگی لازم برای ارتقای بهره‌وری از واحد سطح فراهم آید.
  - تدوین قانون جامع بهره‌برداری از زمین در کشور
  - تقویت تشکل‌های توانمند از جمله باشگاه جوانان روستایی که بستر ساز افزایش سرمایه اجتماعی باشد.
  - ترویج دستاوردها و فواید عمده مالکی و یکپارچگی اراضی از طریق رسانه‌ها و برنامه‌های بازدید از مزارع یکپارچه برای ارتقای سطح آگاهی کشاورزان.
  - هدایت بخشی یارانه‌ها به سمت یکپارچه‌سازی اراضی
- یکی دیگر از سیاست‌های بنیادین، مدیریت آب کشاورزی است. در این زمینه در گزارش فائو در سال ۲۰۰۹ آمده است که، مدیریت آب، ارزش‌گذاری آب و کیفیت آب، اصول اساسی برای دستیابی به توسعه کشاورزی و کشاورزی پایدار است. این در حالی است که بسیاری از مناطق کشور ایران در سال‌های اخیر با کمبود آب مواجه بوده‌اند. بنابراین مدیریت بهینه و نظارت مستمر بر استفاده از آب در زمین‌های کشاورزی ضرورت توسعه پایدار کشاورزی است. بر این اساس دستاوردهای پژوهشی در رابطه با سیاست مذکور به شرح زیر است:
- توسعه روش‌های نوین آبیاری: به طور کلی آبیاری‌های نوین به شکل تحت فشار و به دو شکل کلی آبیاری قطره‌ای و بارانی انجام می‌شود. از مزیت‌های استفاده از روش‌های نوین آبیاری و بهره‌برداری از روش‌های جدید کشت محصولات کشاورزی، افزایش بازده تولید به مصرف آب کم است.
  - آبیاری قطره‌ای: در این روش آب با فشاری بیش از یک اتمسفر از منبع تا محل مصرف انتقال می‌یابد. بنابراین به میزان زیادی از اتلاف آب بصورت نفوذ عمقی، ایجاد روان آب سطحی و تبخیر در مقایسه با روش‌های سنتی و بارانی کاسته می‌شود.
  - آبیاری زیرزمینی: در این روش، رطوبت لازم برای محیط ریشه گیاه توسط کنترل سطح ایستایی است. از مهمترین مشخصه‌های این روش مرطوب نشدن سطح خاک می‌باشد.
  - ذخیره سازی آب برای مصارف کشاورزی و دامداری: یکی از روش‌های ذخیره سازی آب استفاده از مخازن (روزمینی و یا زیرزمینی) است و روش دیگر استفاده از استخرهای روباز که خصوصاً در کشاورزی و دامداری متداول تر است. آب بندی کردن مخازن باعث کاهش قابل توجه تلفات آب و نیز کاهش هزینه‌های جانبی ناشی از خسارات نشت و زهکشی می‌شود. امروزه روش‌های جدید آب بندی مانند استفاده از ژئوممبران‌ها به عنوان محصولی جدید، با کیفیت و ماندگاری بالا به عنوان روش جایگزین آب بندی‌های سنتی شناخته شده است.
  - جمع آوری آب باران: روش‌های جمع آوری آب باران نقش مهمی در تأمین آب دارد. از جمله روش‌های جمع آوری آب باران شامل موارد زیر می‌شود:

- روش تغییر دادن یا اصلاح کردن سطح زمین: صاف و پاک کردن سطح زمین و ایجاد جوی ها، متراکم کردن سطح خاک و ایجاد ناهمواری در سطح زمین.
- روش ایجاد ناهمواری در سطح اراضی مسطح: ایجاد پستی و بلندی هایی منظم در سطح زمین و شیب دادن به سطح های مرتفع امکان جاری شدن آب بیشتر به نقاط پست تر.
- روش پوشاندن سطح خاک: با پوشاندن سطح خاک، از نفوذ و تأثیر آب در زمین جلوگیری کرد تا به این وسیله آب باران بیشتری جاری و جمع آوری شود.
- روش استفاده از مواد شیمیایی مانند سیلیکون، لاتکس، موم و پارافین جامد: با این مواد می توان آب با کیفیت مطلوب تهیه کرد.
- سومین سیاست بنیادین، مکانیزاسیون کشاورزی است. مکانیزاسیون کشاورزی به‌عنوان یک رویکرد اساسی در تولید محصولات کشاورزی مطرح است و اهدافی نظیر انجام به‌موقع عملیات کشاورزی، کاهش هزینه‌های تولید، کاهش سختی کار، مدیریت مصرف نهاده‌های کشاورزی، ایجاد جذابیت در فعالیت‌های کشاورزی، ارتقاء کمی و کیفی تولید و اصولاً موجبات اقتصادی نمودن تولید انبوه محصولات کشاورزی را فراهم می‌سازد. به‌عبارت‌دیگر مکانیزاسیون یکی از راه‌های گذر از کشاورزی سنتی به کشاورزی پایدار است. فرایند ماشینی کردن در اقتصادی کردن تولید انبوه محصولات کشاورزی نقش مهمی ایفا می‌کند. اهداف ماشینی کردن کشاورزی به این شرح است: افزایش تولید؛ کاهش هزینه‌های تولید؛ انجام به‌موقع عملیات، کاهش سختی کار و افزایش جذابیت کار به ویژه برای جوانان روستایی؛ و ارتقای کمی و کیفی محصول.
- توسعه ماشین‌های کشاورزی کوچک؛
- اعطای تسهیلات بانکی از طرف دولت به کشاورزان؛
- استفاده امانی از ماشین‌ها و ادوات کشاورزی؛
- یکی دیگر از سیاست‌های توسعه کشاورزی، توزیع نهاده‌های کشاورزی است. در این زمینه دستاوردهای پژوهشی مقاله حاضر به شرح زیر بیان شده‌است.
- مدیریت توزیع و مصرف نهاده‌ها توسط سازمان جهاد کشاورزی در سه مرحله اصلی کاشت، داشت و برداشت؛
- تأمین و توزیع نهاده در منطقه مطالعاتی براساس ویژگی‌های منطقه مطالعاتی؛
- استفاده از تجارب کشاورزان و صاحبان زمین و مزارع در توزیع نهاده‌ها و نه صرفاً اقدام براساس نظرات مدیران و کارشناسان؛
- پیاده‌سازی سیستم هوشمند توزیع نهاده‌های کشاورزی؛
- جلوگیری از مصرف بیش از اندازه نهاده‌های کشاورزی چرا که مصرف بیش از اندازه علاوه بر افزایش قیمت محصولات کشاورزی موجب صدمات زیست محیطی جبران‌ناپذیر می‌شود.
- یکی دیگر از سیاست‌های توسعه کشاورزی، مبارزه بیولوژیک است. در این زمینه می‌توان گفت، روش کنترل بیولوژیکی و استفاده از دشمنان طبیعی آفات می‌تواند گامی موثر در کاهش آلودگی‌های زیست محیطی باشد. با اعمال این روش کنترل، موجود زنده زیان‌آور به صورت موضعی حذف می‌شود و یا اینکه جمعیت آن به اندازه‌ای کاهش می‌یابد که خسارت تغذیه‌ای آن اقتصادی نبوده و دیگر آفت محسوب نمی‌شود. روش مبارزه بیولوژیک مصرف سم را در محصولات کشاورزی کاهش می‌دهد و روش اقتصاد مقاومتی هم محسوب می‌شود چرا که دیگر مجبور به خروج ارز برای وارد کردن سم نخواهیم بود و افزون بر آن محصولات تولیدی هم از سلامت بیشتری نسبت به محصولاتی که در آن‌ها استفاده شده‌است دارد.

یکی دیگر از سیاست‌های توسعه کشاورزی، قیمت‌گذاری مناسب است. در این زمینه دستاوردهای پژوهشی مقاله حاضر به شرح زیر بیان شده‌است.

- تدوین آیین نامه های اختصاصی در راستای تعیین قیمت مناسب محصولات خام در راستای افزایش درآمد کشاورزان روستایی و نظارت بر حسن انجام این آیین نامه ها و جلوگیری از ورود دلالان و واسطه گران؛
- جلوگیری از ورود دلالان به سیستم قیمت گذاری محصولات در زمان برداشت؛
- سیاست قیمت گذاری در ارتباط با دیگر سیاستهای بخش کشاورزی در برنامه ریزی با بخش گرچه به عنوان محور و هدف در نظر گرفته می شود، ولی عملاً در حاشیه قرار دارد. لذا جهت دستیابی به اهداف کلی در بخش کشاورزی بایستی به یک سلسله سیاستهای هماهنگ و همزمان دست زد.
- سیاست قیمت گذاری محصولات زراعی باید در مسیر توسعه بخش کشاورزی و تنظیم ترکیب کشت بر اساس اولویت محصولات اساسی باشد. در این راستا باید سیاست‌های متفاوت و هم وزن با اولویت های برنامه مورد استفاده قرار گیرد.
- یکی دیگر از سیاست‌های توسعه کشاورزی، بازاریابی است. استفاده صحیح و درست از هر نوع بازاریابی به فروش یک محصول می‌انجامد. یک برنامه خوب بازاریابی منجر به افزایش مشتری و متعاقباً درآمد مضاعف می‌شود. در این زمینه دستاوردهای پژوهشی مقاله حاضر به شرح زیر بیان شده‌است.
- برآورد هزینه ها: برآورد هزینه تولید به عنوان نقطه شروع تهیه یک برنامه بازاریابی است.
- محصولات ارگانیک: رفتار مشتریان نشان داده که حاضرند پول بیشتری برای این نوع محصولات بپردازد که خیلی بیشتر از درآمد محصولات غذایی متداول است.
- میادین میوه و تره بار: از مزیت‌های این میادین این است که مدیریت این محل، خود مسئولیت تبلیغات را برعهده دارد و باعث صرفه‌جویی در پول و وقت شما می‌شود.
- فروش مستقیم: محصولات کشاورزی را می‌توان به طور مستقیم از همان مزرعه به فروش رساند. به این ترتیب دیگر نیازی به حمل بار ندارید.
- اینترنت: از اینترنت برای معرفی مزرعه و محصولات خود استفاده کنید. افرادی که به دنبال محصولات محلی، تازه و با کیفیت هستند، قطعاً به صورت آنلاین در اینترنت جستجو می‌کنند.
- همکاری با رستوران ها و هتل ها: از طریق بازاریابی مستقیم می‌توانید با هتل‌ها و رستوران‌ها تماس گرفته و محصولات کشاورزی خود را به فروش برسانید.
- یکی دیگر از سیاست‌های توسعه کشاورزی، آموزش و ترویج است. در این زمینه دستاوردهای پژوهشی مقاله حاضر به شرح زیر بیان شده‌است.
- برگزاری کلاس و کارگاه آموزشی: برگزاری کلاس ها و کارگاه های آموزشی مدون برای کشاورزان در راستای افزایش آگاهی در تمامی مراحل و فرایندهای تولید محصولات کشاورزی؛
- انجام تحقیقات و پژوهش های دانشگاهی: در زمینه بهره گیری از تکنولوژی های نوین دنیا و بومی سازی این تکنولوژی ها در تولید محصولات کشاورزی استان گیلان و شهرستان رودسر؛
- اتخاذ سیاست‌ها و راهبردهای کاربردی و توسعه‌ای تحقیقات و آموزش، در چارچوب راهبردها و سیاست‌های بخش کشاورزی و نظارت بر حسن اجرای آنها.

- هدایت، راهبری و انجام کلیه تحقیقات و آموزش‌های علمی - کاربردی و توسعه‌ای در زمینه مأموریت‌ها، اهداف، وظایف و فعالیت‌های وزارت جهاد کشاورزی.
  - برنامه‌ریزی و راهبری ارتباطات و همکاری‌های تحقیقاتی و آموزشی وزارت جهاد کشاورزی با مجامع، موسسات علمی، تحقیقاتی و آموزشی داخل و خارج از کشور.
- در پایان می‌توان گفت که اتخاذ سیاست‌های مناسب روی بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی می‌تواند اثرگذار باشد. در واقع تعیین سیاست‌های مناسب و اثرگذار بنیادین و حمایتی در بخش کشاورزی، می‌تواند منجر به افزایش توان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان این بخش در تولید و مصرف محصولات کشاورزی گردد و بدین ترتیب می‌تواند بر بهره‌وری بخش کشاورزی تأثیرات مثبتی را بر جای گذارد. در نهایت توسعه پایدار اقتصادی را برای روستاها منجر خواهد شد. سیاست‌های توسعه کشاورزی با شاخص‌های توسعه پایدار روستای رابطه معنادار دارند. لذا می‌توان با بهبود روند اجرای این سیاست‌ها و اقدامات عملی، گام‌های مؤثری در توسعه کشاورزی و توسعه پایدار روستایی برداشت.

References

1. Abbasi, K., Almassi, M., Borghee, A., & Minaei, S. (2014). Modeling of Yield Estimation for The Main Crops in Iran Based on Mechanization Index, *Journal of Agricultural Machinery*, Vol. 4, and No. 2. (in persian)
2. Abdolazade, G., Kalantari, K., Asadi, A., Khaje shahkahi, A., & Sharifzade, A. (2012). Regional Development of Agricultural Development in Fars Province, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 5, No 1. (in persian)
3. Ahmadbegy, Z. (2009). Investigation of Sustainability Indicators in Rural Development, National Conference on Human, *Environment and Sustainable Development*, Islamic Azad University, Hamadan. (in persian)
4. Ashrafi, M., Hooshmand, M., & Keramatzadeh, A. (2014). Investigation of Agricultural Sustainable Development in Rural Areas, With an Emphasis on Economic Approach: A Case Study of Kashmar Villages, *Rural Development Strategies*, Volume 1, Issue 2. (in persian)
5. Aseadi khoob, H. (2013). *Investigating the Role and Position of Agricultural Development in Rural Economic and Social Development*, Master thesis, Supervisor: Mohammad Sadegh Ebrahimi, Isfahan University of Technology, and Faculty of Agriculture. (in persian)
6. Afrakhteh, H., Hojajipoor, M., Gourzin, M., & Nejati, B. (2013). The Situation of Sustainable Agricultural Development in Iran Development Plans Case: Five-year plans After the Revolution, *Quarterly Journal of The Macro & Strategic Policies*, Volume 1, and No 1. (in persian)
7. Akbarian Ronizi, S., & Shaykh-Baygloo, R. (2015). The Analysis and Prioritization of Social Sustainability of Rural Environments (Case Study: Ghal'eh Biaban District Darab Sub-Province), *Geography & Sustainability of Environment*, Volume 5, Issue 4 - Serial Number 17. (in persian)
8. Amirzaeh, S., ziaee, S., mehrabi, H., & keykha, A. (2019). Agricultural Sustainability Assessment in Iran by Using Sustainability Composite Index, *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, Volume: 49, Issue: 4. (in persian)
9. Badri, S., Eftekhari, A., Salmani, M., & Behmand, D. (2011). The Role of Family Farming System on Sustainable Rural Development (Case Study: Ghir & Karzin County - Fars Province), *Human Geography Research Quarterly*, Issue 76. (in persian)
10. Cai, P. Y., Huang, H. G., Yang, F. Z., Sun, W. and Chen, B., (2009). Investigation of public's perception towards rural sustainable development based on two-level expert system, *Expert Systems with Applications*. Vol. 36, No. 5: 8910-8924.

11. Chigbu, U.E., (2012). Village Renewal as an Instrument of Rural Development: Evidence from Weyarn, Germany, *Community Development*, No 43, pp. 209-224.
12. Demirovic, D., Galeev, M., Fotina, O., & Radosavac, A., (2019). Diversification of Rural Economy in Pale Municipality (Entity of Republic of Srpska, Bosnia & Heregovina) Jovana Ivanovic, Sinisa BERJAN University of East Sarajevo, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina. *A 265 Агротехнологију XXI века= Agrotechnologies of the XXI century: материалы*, 18.
13. Fozuni, B., Estelajy, A., & Shareat Panahi, M. (2017). The Role of Environmental Factors in Rural Economy Development, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 9, No 3. (in persian)
14. Ghaffari, H., Younessi, A., & Abedini, A. (2016). The Role of Land Consolidation on the Agricultural Sector Productivity; Case Study of Shazand City, *Economic Growth & Development Research*, Volume 6, 23(2). (in persian)
15. Ghasemi, M., & Javan, J. (2014). Clarification of the Relationship between Diversification of Economic Activities and Sustainable Rural Development Case Study: Mashhad Township, *Journal of Rural Research*, Volume 5, Issue 2. (in persian)
16. Fallahtabar, N. (2017). Challenges of rural development initiatives from sustainable development perspective using swot model, *Geography*, Vol 7, No 3. (in persian)
17. Fallahtabar, N. (2018). Assessing the Role of Rural Women in Handicrafts and Promoting Sustainable Rural Development, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 10, No 2. (in persian)
18. Holden, E., Linnerud, K., & Banister, D., (2014). Sustainable development: Our Common Future revisited, [www .Elsevier.com /locate/gloenvcha](http://www.Elsevier.com/locate/gloenvcha), *Global Environmental Change*, 26 (2014) 130–139.
19. Hoseini, S., Pakravan, M., Gilanpoor, O., & Etefaghi, M. (2012). The Effect of Support Policies on Agricultural Productivity Changes in Iran, *Journal of Agricultural Economics and Development*, Vol. 25, No. 4, P. 507-516. (in persian)
20. Kalantari, K., Asadi, A., & Choobchian, S. (2009). Developing and Validating Sustainable Development Indicators for Rural Areas, *Urban Regional studies & research*, Volume 1, Issue 2. (in persian)
21. Koocheki, A., Nassiri, M., Moradei, R., & Mansoori, H. (2014). Assessing Sustainable Agriculture Development Status in Iran and Offering of Sustainability Approaches, *Agricultural science & sustainable production*, Volume 23, Issue 4. (in persian)
22. Karim, M., Safdarinahad, M., & Amjadipour, M. (2014). Agricultural Development and Resistive Economy, Alternative to Oil Revenue, *The macro & Strategic policies*, Volume 2, No6. (in persian)
23. Knaap, G., & Chakraborty, A., (2007). Comprehensive Planning for Sustainable Rural Development, University of Maryland – USA, *Special Issue on Rural Development Policy* - No 37, pp.18-20
24. Mohammadi, R., Lashgarara, F., & Omid, M. (2018). Designing a model for using information and communication technologies in the rural economy, *agricultural economics & development*, volume 32, No 4. (in persian)
25. Moradi, V., & Talebi, M. (2017). Structural Analysis of Rural Sustainability Indicators, *Space Economics and Rural Development*, volume 6, No 3. (in persian)
26. Moridsadat, M., Roknoddin Eftekhari, A., Pourtaheri, M., & Shabanali Fami, H. (2018). Analysis the Sustainability of Macro and Sectorial Agricultural Policies in Five-year Plans of the Islamic Republic of Iran, *Journal of agricultural economics & development research*, Volume 49, Issue 1. (in persian)

27. Mosayyebi, S., Barghi, B., Rahimi, D., & Ghanbari, Y. (2018). Prioritization of Rural Development Strategies by Sustainable Development Approach (Case Study: Villages in the Northwest of Isfahan Province), *Journal of Research and Rural Planning*, Vol.7, No.1. (in persian)
28. Mahdavi, M., Bahirae, H., & Hasan zade, D. (2013). An Investigation of Iranian Environmental Capabilities in Rural Sustainable Development Planning, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 5, No 3. (in persian)
29. Naruei, M., & Mehrabi, H. (2015). The Study of Government's Supportive Policies' Impact on Productivity in Agricultural Sector in Iran (Panel Data Approach), *Majlis & Rahbord*, Volume 22, Issue 83. (in persian)
30. Nasiri, M., Molaei, N., & Poorramazan, E. (2019). Analysis of New Rural Management System and Environmental-Ecological and Rural-Physical-Spatial Development, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 11, No 3. (in persian)
31. Naseri, A., Rahmani, B., & Monshizade, R. (2017). Assessing the Role of Agricultural and Economic Factors in Rural Entrepreneurship Development, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 9, No 3. (in persian)
32. Petrick, M., Wandel, J., & Karsten, K., (2013). Rediscovering the virgin lands: Agricultural investment and rural livelihoods in a Eurasian frontier area. *World Development*, 43, 164-179.
33. Rasul, G. (2016). Managing the food, water, and energy nexus for achieving the Sustainable Development Goals in South Asia. *Environmental Development*, 18, 14-25.
34. Rezvani, M., Badri, S., Torabi, Z., & Hajary, B. (2016). Identifying Rural Development Strategies Using the SOAR Partnership Framework, *Space Economics and Rural Development*, Vol 5, No 1. (in persian)
35. Rockström, J., Williams, J., Daily, G., Noble, A., Matthews, N., Gordon, L., & de Fraiture, C. (2017). Sustainable intensification of agriculture for human prosperity and global sustainability. *Ambio*, 46(1), 4-17.
36. Rodrigue, J.P., (2009). Sustainable Development, Dept. of Global Studies & Geography, Hofstra University.
37. Saboori, M. (2014). Grouping of Iranian Agricultural and Rural Development Indicators based on Human Geography of Iranian Farmers, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 6, No 3. (in persian)
38. Shayan, M., Ghanbari, S., & Bazrafshan, J. (2018). Classification and Analysis of Stability in Rural Settlements Case Study: Zarrin Dasht City, *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, Volume 8, Issue 26. (in persian)
39. Shayan, M., & taghdisi, A. (2016). Relationship agriculture with rural development (case study of: township zarindasht), *Journal of Studies of Human settlements planning*, Volume 11, Issue 35. (in persian)
40. Shayan, H., Hoseinzade, S., & Khosrobe, R. (2011). Sustainability and Rural Development Assessment, Case Study: Kamijan City, *Geography & Development*, Issue 24. (in persian)
41. Shareat Panahi, M., Abedini, M., & Abdolmaleki, H. (2014). Investigating the Role of Geographical Foundations in Sustainable Rural Development Planning Using the SOWT Model, *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 6, No 3. (in persian)
42. Sharbatiyan, M., Bokharaei, A., & Tavafi, P. (2015). The study of social capital in rural development (Case study: Village of AsadAbad city Torbat-Heidriyeh), *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, Vol 7, No 4. (in persian)

43. Shahriary, Z., Shareat Panahi, M., & Faraji rad, A. (2017). Analysis of Ecotourism's Role in Sustainable Environmental and Social Resources in Rural Areas for Sustainable Development, *New approaches in human geography*, Vol 10, No 1. (in persian)
44. Statistical Center of Iran, <https://www.amar.org.ir/>, 2016
45. Taherabadi, F., Moetamed, M., & Khaledian, M. (2016). Analysis of Barriers and Problems of Agricultural Water Management in Achieving Sustainable Development, Case of Kangavar City and Sahneh in Kermanshah Province, *Space Economics and Rural Development*, Volume 5, Issue 3. (in persian)
46. Varga, E., (2008). *The Challenges of Sustainable Rural Development towards Engineering, Policy*, Montreal.